

Ulikhet i rekruttering og frafall i den organiserte idretten i Trondheim

TONE RIAN MYRLI¹⁾, INGAR MEHUS²⁾

Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, NTNU^{1) 2)}

Organisert idrett blir trukket frem som en verdifull arena i en rekke sammenhenger, og anses som viktig for barn og unges oppvekst. Likevel vet vi at idretten har vanskelig for å leve opp til målsettingen om «Idrett for alle», og det blir dermed viktig å undersøke om det er systematiske skjevheter i rekruttering og frafall. Denne artikkelen undersøker ungdoms ulikhet i idrettsdeltagelse i lys av kjønn, majoritets- og minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk status. Resultatene viser at guttene rekrutteres til den organiserte idretten i større grad enn jentene og at jentene faller tidligere fra. Ungdom med minoritetsbakgrunn rekrutteres i mindre grad enn unge med majoritetsbakgrunn, men mønstret for frafall er likt på tvers av bakgrunn. Sosioøkonomisk status har betydning for frafall gjennom at ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status avslutter organisert idrettsaktivitet tidligere enn ungdom fra familier med høy sosioøkonomisk status. Dataene er hentet fra ungdomsundersøkelsen i Trondheim (UngHiT), 2009, og analysene omfatter ungdommer i første og andre klasse på videregående skole (N=1907).

Flere regjeringer, på tvers av politiske skillelinjer, har ønsket å sikre inkludering og deltagelse for alle barn og unge (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2006, Kommunal- og regionaldepartementet 2004). Deltagelse i fritidsaktiviteter og organisasjonsliv trekkes frem som avgjørende for å ha en meningsfull fritid og som et viktig bidrag for å gi barn og unge en god oppvekst. I Norge er den organiserte idretten ansett som en viktig sosial arena, og en sentral målsetting for Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) er «Idrett for alle». På den ene siden kan man si at NIF i stor grad lykkes med å nå dette målet, ettersom 85 prosent av barn og unge deltar i organisert idrettsaktivitet i løpet av oppveksten (Seippel mfl. 2011). På den andre siden er det ti-tusener av barn som aldri har blitt rekruttert (Ingebrigtsen og Aspvik, 2010), og et flertall av dem som

starter med idrett, faller fra i løpet av ungdomsårene (Ingebrigtsen 2012, Strandbu og Bakken 2007).

NIF har i lengre tid hatt fokus på å øke idrettsdeltagelsen fra underrepresenterede grupper (NIF 2007, 2011). Til tross for dette ser det ut til at idretten fortsatt en arena som reflekterer ulikhet knyttet til sosial bakgrunn, der kjønn, majoritets- og minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk status har vist seg å ha betydning for deltakelse (Seippel mfl. 2011, Strandbu og Bakken 2007). Med sosial ulikhet menes det her ulike muligheter for individer eller grupper som følge av ulik tilgang til ressurser eller ulikhet i makt (Jarvie 2012). Sosial ulikhet kan dermed identifiseres i den grad deltakelse i og tilgang til organisert idrett varierer med sosial bakgrunn. Skjevhet i rekruttering og frafall koblet til sosial bakgrunn kan dermed være et uttrykk for at idretten ikke muliggjør deltagelse for alle.

I denne artikkelen beskrives ungdoms deltakelse i idretten i Trondheim, gjennom data fra Ungdomsundersøkelsen i Trondheim (UngHit). Tall fra Telemarksforskning (2013) viser at den organiserte idretten står relativt sterkt i Trondheim sammenlignet med en rekke andre større byer i Norge. Trondheim har størst andel aktive i aldersgruppen 13–19 år og nest størst andel aktive i aldersgruppen 6–12 år. Ser vi nærmere på hvor stor andel de unge utgjør av det totale antallet idrettsaktive, viser det seg at aldersgruppen 13–19 år utgjør 20,4 prosent av jentene og 18,8 prosent av guttene i Trondheim kommune. Dette er litt under det nasjonale gjennomsnittet for jenter og gutter på henholdsvis 21,3 og 19 prosent, men litt over gjennomsnittet i byer som Oslo og Tromsø (Ingebrigtsen, 2012). Vi tolker dette som at idrettsdeltakelsen er relativt høy i Trondheim, men ikke så høy at det må tas spesielle hensyn når resultatene skal analyseres.

Trondheim har en relativt lav andel innvandrere fra ikke-vestlige land (6,8 prosent i den generelle befolkningen, 7,3 prosent blant elever i videregående skole), spesielt sammenlignet med Oslo som har en andel på 20,4 prosent (Trondheim Kommune 2011). Sammenlignet med andre store norske byer som Oslo, Bergen, Stavanger og Tromsø, kommer Trondheim omtrent likt ut med hensyn til innbyggernes økonomi og utdanning (Trondheim Kommune 2011). Sammenlignet med landsgjennomsnittet er andelen med høy utdanning stor i Trondheim, og dette gjelder også for personer med innvandrerbakgrunn (Høydahl 2014).

Med bakgrunn i en relativt sterk organisert idrett, stor andel med høy utdanning og lav andel innvandrere fra ikke-vestlige land, er forskningsspørsmålet i denne artikkelen å undersøke hvordan *sosial ulikhet kommer til syne i rekruttering til og*

fracfall fra den organiserte idretten i Trondheim. Vi vil drøfte sosial ulikhet opp mot NIFs målsetting om at alle skal gis mulighet til å utøve idrett ut i fra sine ønsker og behov.

Kjønn som ulikhetsdimensjon i idrettsaktivitet

Idrett har lenge blitt sett på som en aktivitet med maskuline konnotasjoner (Fasting 2007), og et flertall internasjonale studier viser at gutter er i overtall i den organiserte idretten (Jekauc mfl. 2013, Laakso mfl. 2008, Scheerder mfl. 2005, Vilhjalmsson og Kristjansdottir 2003). På den annen side viser forskning at jenter er omtrent like aktive som gutter i uorganisert fysisk aktivitet (Johnston mfl. 2007, Laakso mfl. 2008).

Tall fra NIF viser at det er relativt flere medlemskap for gutter enn for jenter i aldersgruppen 13 til 19 år (NIF 2013). Dette indikerer at det er flere gutter enn jenter i denne alderen som er med i idrett, selv om noe av forskjellen sannsynligvis kan forklares med at gutter oftere enn jenter deltar i flere idretter på samme tid (doble medlemskap). Flere norske og skandinaviske studier rapporterer også at gutter er mer idrettsaktive enn jenter i barne- og ungdomsårene (Jacobsen og Engström 2008, Kjønniksen mfl. 2009a, Kjønniksen mfl. 2009b, Krange og Strandbu 2004, Strandbu og Bakken 2007, Wagnsson 2009). Studien til Strandbu og Bakken (2007), som er en undersøkelse av ungdom i Oslo, fant en relativ tydelig forskjell mellom andelen jenter og gutter som oppga at de var medlemmer i den organiserte idretten. Resultater fra landsrepresentative undersøkelser (Seippel mfl. 2011, Strandbu og Sletten 2011) viser likevel marginale forskjeller med hensyn til kjønn. En mulig forklaring på dette kan være at det har skjedd en endring i retning av at flere jenter er blitt med i idretten. Seippel mfl. (2011) foreslår at noe av utjevningen mellom kjønn i organisert idrettsdeltakelse de senere år er et resultat av at majoritetsjenter trener mer enn før, samtidig som majoritetsgutter trener noe sjeldnere en før. En annen forklaring kan være at mønsteret for deltagelse er forskjellig avhengig av om man ser på nasjonale tall eller tall fra f.eks. Oslo-undersøkelsen. Byer har generelt et større utvalg av fritidsaktiviteter for ungdom, og det er dermed en mulighet at jenter i større grad velger bort idrett til fordel for andre fritidssysler.

Majoritets- og minoritetsbakgrunn som ulikhetsdimensjon i idrettsaktivitet

De siste par tiårene har innvandringsbakgrunn fått økt oppmerksomhet som ulikhetsdimensjon i studier av barn og unges deltagelse i idrettsaktivitet. Flere internasjonale studier viser at unge med minoritetsbakgrunn sjeldnere deltar i fysisk aktivitet og organisert idrettsaktivitet enn unge med majoritetsbakgrunn (Brodersen mfl. 2007, Delva mfl. 2006, Elling mfl. 2001, Elling og Knoppers 2005, Grey 1992, Jekauc mfl. 2013, Johnston mfl. 2007). Særlig lav deltagelse synes det å være blant jenter med minoritetsbakgrunn (Elling og Knoppers 2005, Jekauc mfl. 2013). Jekauc mfl. (2013) viste i en studie fra Tyskland at minoritetsbakgrunn hadde betydning for deltagelse for begge kjønn i aldersgruppen 4–10 år, men kun for jentenes deltagelse i aldersgruppen 11–17 år. Elling og Knoppers (2005) påpeker at det å være jente og samtidig ha minoritetsbakgrunn er mer strukturerende for deltagelse i tradisjonelle idrettsklubber enn i mindre institusjonaliserte aktiviteter.

Også i Norge og andre skandinaviske land er det tydelig at unge med minoritetsbakgrunn deltar sjeldnere i organisert idrettsaktivitet enn ungdom med majoritetsbakgrunn (Strandbu og Bakken 2007, Strandbu og Sletten 2006, Wagnsson 2009). Walseth (2011) påpeker at på tross av idrettspolitiske mål og optimisme på vegne av idretten som integrasjonsarena i Norge, har det vært liten økning i andelen unge med minoritetsbakgrunn som deltar i organisert idrett. Tall tyder på at forskjellene mellom majoritetsungdom og minoritetsungdom økte i tiårs-perioden 1996 til 2006 (Strandbu og Bakken 2007). Andelen majoritetsungdommer med medlemskap i idrettslag var større i 2006 enn i 1996. I samme periode var andelen medlemmer stabil for minoritetsungdommer. I samsvar med internasjonale funn, er jenter med minoritetsbakgrunn i Norge mindre idrettsaktive både sammenlignet med jenter med majoritetsbakgrunn og med gutter med minoritetsbakgrunn (Strandbu og Bakken 2007, Wagnsson 2009, Walseth og Fasting 2004). Wagnsson (2009) fant at gutter med minoritetsbakgrunn i Sverige hadde omtrent likt deltagelsesmønster som gutter med majoritetsbakgrunn. Unge med minoritetsbakgrunn synes å bli rekruttert til den organiserte idretten senere i oppveksten enn unge med majoritetsbakgrunn (Strandbu 2002, Wagnsson 2009). Mens etnisk norske foreldre ofte melder barna sine inn i 6–7-årsalderen, blir ikke barn med innvandrerbakgrunn rekruttert før de er gamle nok til å ta initiativet selv i 11–12-årsalderen (Strandbu 2002). Walseth (2011) refererer til flere internasjonale studier

som konkluderte med at jenter deltar mindre fordi foreldrene nekter dem å være med. Walseth mener også at kultur og religion kan være en begrensning, ikke nødvendigvis ved at jentene nektes å delta, men som resultat av indirekte sosial kontroll.

Sosioøkonomisk status som ulikhetsdimensjon i idrettsaktivitet

Internasjonalt er det en overvekt av studier som ser på sosial ulikhet i fysisk aktivitet generelt og færre studier som har undersøkt ulikhet med hensyn til organiserte idrettstilbud og aktiviteter. En omfattende gjennomgang av internasjonal litteratur konkluderte med at resultatene ikke var entydige når det gjaldt sammenheng mellom sosioøkonomisk status og fysisk aktivitetsnivå hos barn og ungdom (Stalsberg og Pedersen 2010). Et flertall av studiene viser likevel at unge med lav sosioøkonomisk status deltar mindre enn ungdom med høy sosioøkonomisk status og at både familiens økonomiske og kulturelle kapital har betydning (Delva mfl. 2006, Jekauc mfl. 2013, Johnston mfl. 2007, Olds mfl. 2009, White og McTeer 2012). Sosioøkonomisk status ser ut til å ha større betydning når det er snakk om organisert idrettsaktivitet enn for mer uorganisert fysisk aktivitet (Santos mfl. 2004, White og McTeer 2012). Jekauc mfl. (2013) viser at sosioøkonomisk status har betydning for både barns (4–10 år) og ungdoms (11–17 år) idrettsdeltagelse. En annen studie (White og McTeer 2012) viste derimot at sosioøkonomisk status i Canada kun har betydning for barns idrettsaktivitet (6–9 år), og ikke for unge i alderen 10–15 år. Forskerne forklarte dette med at skolene hadde flere tilbud for de eldste barna, noe som bidro til færre økonomiske og kulturelle barrierer.

I Norge har sosioøkonomisk status, spesielt med hensyn til økonomisk kapital, blitt sett på som et ikke-tema i en lang periode (før 2000-tallet), da det ble antatt at velferdsstaten skulle beskytte barn og unge fra å oppleve fattigdom og konsekvensene av den (Fløtten 2009). Det siste tiåret har sosioøkonomisk status imidlertid fått økt oppmerksomhet. Selv om majoriteten av unge i Norge deltar i organiserte aktiviteter, viser all forskning at unge fra familier med lav inntekt deltar sjeldnere enn sine jevnaldrende i fysisk aktivitet og idrett (Krange og Strandbu 2004, Kristofersen, 2010, Rangul mfl. 2011, Samdal, mfl. 2012, Sletten, 2010, Thorød 2008, Torsheim mfl. 2007). Krange og Strandbu (2004) viste at blant ungdommene som opplevde at familien hadde dårligere råd enn andre, var bare 19

prosent medlem i et idrettslag. Blant ungdommene som oppga at familien hadde like god eller bedre råd enn andre, var medlemsandelen på omtrent 40 prosent. Også kulturell kapital og foreldres yrkesklasser synes å ha noe betydning for deltagelse i idrett (Krange og Strandbu 2004, Seippel mfl. 2011).

Foreldres støtte i form av blant annet kjøring til trening og kamp/stevne, og i form av oppmuntring og tilstedeværelse, kan være relevante faktorer for å forstå sosial ulikhet i idrett. En antagelse er at sosioøkonomisk status har betydning for foreldrerollen og oppdragelse (Lareau 2002, 2011). Lareau hevder at foreldre fra middelklassen i større grad enn foreldre fra arbeiderklassen er opptatt av å tilrettelegge for en best mulig oppvekst for sine barn og derfor engasjerer seg mer blant annet i barnas fritidsaktiviteter. Walseth (2011) påpeker at lav sosioøkonomisk status (lite ressurser) kan fungere som en ekskluderingsmekanisme for de som allerede er med i idretten, blant annet ved at foreldrene ikke har mulighet til å stille opp så mye som forventet. Australske forskere (Dollman og Lewis 2009, 2010) antyder imidlertid at det kun er jenter, og ikke gutter, fra familier med lav sosioøkonomisk status som opplever manglende oppfølging og emosjonell støtte fra foreldre for deltagelse i idrett.

Sosial ulikhet i rekruttering og frafall i den organiserte idretten

Ovenfor har vi presentert norsk og internasjonal forskning på sosial ulikhet i deltagelsen i den organiserte idretten samt fysisk aktivitet mer generelt. Kort oppsummert er ulikhetsdimensjonene kjønn, majoritets- og minoritets bakgrunn og sosioøkonomisk status relevante for å forstå barn og ungdoms idrettsdeltagelse. Dette innebærer ikke at resultatene i tidligere undersøkelser er entydige. For eksempel har enkelte norske studier funnet klare forskjeller i gutters og jenters deltagelse, mens andre studier viser helt marginale forskjeller i gutters og jenters deltakelse. Resultatene fra de nevnte studiene sier i hovedsak noe om hvorvidt ungdom er medlem i den organiserte idretten eller ikke, og/eller hvor mye ungdommene trener i organisert og/eller uorganiserte aktiviteter.

For å kunne arbeide målrettet med sosial utjevning i den organiserte idretten vil det være nyttig å øke kunnskapen om hvordan sosial ulikhet i idretten skapes gjennom rekruttering og frafall. Hvordan ulikhetsdimensjonene kjønn, majoritets- og minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk status får betydning for rekruttering til

og frafall fra den organiserte idretten, har blitt studert av flere norske forskere. Når det gjelder kjønn, viser en landsrepresentativ studie (Krange og Strandbu 2004), og en studie av Stavanger-ungdom (Sletten 2003), at forskjell i andelen jenter og gutter som deltar i ungdomsalderen i hovedsak er et utslag av større frafall blant jentene og i mindre grad skyldes manglende rekruttering. Når det gjelder majoritets- og minoritetsbakgrunn viser Krange og Strandbu (2004), og en studie av ungdommer i Oslo (Strandbu og Bakken 2007), at flere majoritetsungdommer enn minoritetsungdommer har blitt rekruttert til den organiserte idretten. I begge studiene fremstår betydningen av kjønn som tydelig. Frafallet fra den organiserte idretten ser også ut til å være større blant minoritetsungdom, og da spesielt for jentene, sammenlignet med majoritetsungdom (Strandbu og Bakken 2007). For sosioøkonomisk status viste Sisjord i 1993, for et utvalg ungdommer i Telemark, at rekruttering til idretten ikke syntes å følge sosiale skillelinjer, men at frafallet startet tidlig for unge fra familier med lav sosioøkonomisk status.

De refererte studiene ovenfor gir et bilde av hvordan sosial ulikhet kommer til syne gjennom skjevhet i rekruttering og/eller frafall. For kjønn og majoritets- og minoritetsbakgrunn vises det til funn både fra en landsrepresentativ undersøkelse og fra område-spesifikke undersøkelser (Stavanger og Oslo). For sosioøkonomisk status viser vi til et resultat fra en ikke-landsrepresentativ undersøkelse (Telemark).

Slik vi ser det, mangler det studier som gjør et klart skille mellom rekruttering og frafall, samtidig som man inkluderer flere variabler som kan bidra til sosial ulikhet i en og samme analyse. Ved å gjøre dette i denne artikkelen, ønsker vi å gi et helhetlig og nyansert bilde av *hvordan sosial ulikhet, i form av kjønn, minoritet- og majoritetsbakgrunn, og sosioøkonomisk status, kommer til syne i rekruttering til og frafall fra den organiserte idretten i Trondheim.*

Metode

UngHiT-dataene ble samlet inn i 2009 av Trondheim kommune, i samarbeid med Sør-Trøndelag fylkeskommune, Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST) og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). UngHiT er godkjent av Regional komité for medisinsk og helsefaglig etikk. Formålet med UngHit var å kartlegge variabler som har betydning for ungdoms livsstil og levekår i Trondheim kommune. Det elektroniske spørreskjemaet¹ for undersøkelsen ble gjort tilgjengelig i skoletiden for alle elever på første og andre trinn i videregående skole i uke 40–44 i 2009. Hver

enkelt skole sørget for å sette av nok tid til å besvare spørreskjemaet, og det var mulig å reservere seg mot å delta i undersøkelsen.

Undersøkelsen omfattet alle 11 offentlige videregående skoler i Trondheim kommune på tidspunktet for datainnsamlingen, og i følge Trondheim kommunes egne tall utgjorde dette 2566 elever i første klasse og 2457 i andre klasse – totalt 5023 elever. Populasjonstallene stemmer godt overens med tallene fra Utdanningsdirektoratet (Skoleporten.no²) for hver enkelt av de 11 skolene, med 2620 elever i første klasse og 2418 elever i andre klasse, totalt 5038 elever hvorav 50,2 prosent jenter.

Svarprosenten for videregående skoler i UngHit var på henholdsvis 47,0 prosent for første trinn og 55,9 prosent for andre trinn – totalt 51,3 prosent. Dette utgjør 2579 elever, hvorav 47,4 prosent er jenter. I analysene våre har vi kun inkludert respondenter som har svart på alle relevante variabler (N= 1907), hvorav 863 er elever fra første trinn (45,3 prosent) og 1044 er elever fra andre trinn (54,7 prosent). 48,1 prosent er jenter. Kjønnfordelingen i UngHit-materialet og våre analyser ligger dermed nært populasjonen, selv om det er en noe lavere andel jenter.

For å vurdere utvalgets representativitet i forhold til populasjonen kan det og være nyttig å se nærmere på spørsmål om foreldrenes utdanning. Tall fra SSB (Kommuneprofilen.no³) viser at det i Trondheim kommune generelt var 35,4 prosent av voksenbefolkningen (16 år og eldre) som hadde høyere utdanning. Hvis vi konsentrerer oss om aldersgruppen 40–49 år i 2009, som er den antatte foreldregruppen for respondentene, er det 43,3 prosent som svarer at de har høyere utdanning⁴. I UngHit-materialet oppgir 42,7 prosent at mor har høyere utdanning, og 40,5 prosent at far har høyere utdanning. Det er dermed liten forskjell mellom populasjonen og UngHit-materialet. Derimot er det større sprik mellom populasjonen og våre analyser, der 51,8 prosent mener mor har høyere utdanning og 49,2 prosent mener at far har høyere utdanning. Hovedårsaken til dette kan være at foreldres utdanning er enkeltspørsmålet med størst frafall. Få hadde latt være å svare (missing), men ca. 15 prosent svarte «vet ikke» på dette spørsmålet. Dette bidrar til at våre analyser har høyere andel elever med foreldre som har høyere utdanning enn i populasjonen.

Det var 5,4 prosent som ble kategorisert med minoritetsbakgrunn i UngHit-materialet. Andelen som svarte «vet ikke» på spørsmål om far og mors utdanning var større blant minoritetsungdom enn blant majoritetsungdom. Det var og flere med minoritetsbakgrunn som ikke svarte på spørsmålet om deltagelse i organisert

idrett. Denne skjevheten gjør at vi sitter igjen med 3,7 prosent som har minoritetsbakgrunn i vår analyse. For populasjonen viser tall fra SSB (Kommuneprofilen.no), at 7,3 prosent av elevene i videregående skole i Sør-Trøndelag hadde minoritetsbakgrunn i 2009. Dette innebærer at respondenter med minoritetsbakgrunn er underrepresentert i vårt utvalg.

Organisert idrett

I studien ble respondentene spurt; «*Er du eller har du vært med i noen av følgende foreninger, klubber og lag?*» Elevene ble bedt om å angi sin deltagelse i åtte ulike fritidsaktiviteter, deriblant deltagelse i idrett. Svaralternativene var: 1. «*Nei, aldri vært med*», 2. «*Ja vært med, men sluttet*», 3. «*Ja, jeg er fortsatt med*». Spørsmålet er grunnlaget for to avhengige variabler: *rekruttering* og *fracfall*. For variabelen *rekruttering* tilsvare verdi 2 og 3 rekruttert (1) og verdi 1 ikke-rekruttert (0). For *fracfall* inkluderes kun de som har deltatt eller som deltar i organisert idrett (N=1738). Her tilsvare verdi 2 frafall (1) og verdi 3 deltar (0).

Kjønn

Utvalget har en jenteandel på 48,1 prosent og en gutteandel på 51,9 prosent. Variabelen ble dummykodet der jente fikk verdien 0 og gutt fikk verdien 1.

Majoritets- og minoritetsbakgrunn

Datamaterialet inneholder ikke informasjon om hvilket land eleven eller foreldrene opprinnelig kommer fra, og vi har derfor ikke mulighet for å skille mellom vestlige og ikke-vestlige innvandrere. Variabelen er basert på tre spørsmål; «*Er du født i Norge? Er din mor født i Norge? og Er din far født i Norge?*» Svaralternativene var 1. «*Ja*» og 2. «*Nei*». Variablene ble kodet sammen og dikotomisert. Elevene som oppga at ingen av foreldrene var født i Norge ble kodet med minoritetsbakgrunn (0). Elevene som oppga at en eller begge foreldrene var født i Norge, ble kodet med majoritetsbakgrunn (1). Denne inndelingen samsvarer med retningslinjene i Statistisk sentralbyrå og med andre forskeres definisjon av minoritetsbakgrunn (Strandbu og Bakken 2007, Walseth 2011). Det ble ikke gjort noe skille ut fra om eleven selv var norskfødt med norskfødte foreldre, norskfødt med utenlandske foreldre eller født i utlandet. I

utvalget er andelen ungdom med minoritetsbakgrunn på 3,7 prosent og andelen ungdom med majoritetsbakgrunn på 96,3 prosent.

Sosioøkonomisk status

I denne studien blir begge foreldrenes utdanning brukt som indikator på sosioøkonomisk status. Elevene ble spurt: «*Hvor lang utdanning har din mor/far?*» Spørsmålet har seks svaralternativer: 1. «*Ungdomsskole eller mindre*», 2. «*Yrkesskole eller yrkesfaglig utdanning på videregående skole*», 3. «*Gymnas eller allmennfaglig utdanning på videregående skole*», 4. «*Universitets- eller høyskoleutdanning av lavere grad (f.eks. lærer, ingeniør, sykepleier)*», 5. «*Universitets- eller høyskoleutdanning av høyere grad (f.eks. lege, jurist, sivilingeniør, forsker)*» og et siste svaralternativ 6. «*Vet ikke*». Variabelen ble dikotomisert til med og uten høyere utdanning, hvor svaralternativ 1, 2 og 3 tilsvarer uten høyere utdanning (0) og svaralternativ 4 og 5 tilsvarer med høyere utdanning (1). Svaralternativ 6 ble satt som missing. I utvalget er det 51,8 prosent som oppgir at mor har høyere utdanning, mens 49,2 prosent oppgir at far har høyere utdanning.

En annen indikator på sosioøkonomisk status i studien er økonomisk kapital. Denne indikatoren baserer seg på et subjektivt mål om familiens økonomiske situasjon. Elevene ble spurt: «*Opplever du at familien din ikke har penger nok til at du kan delta i de samme aktivitetene som dine venner?*» Svaralternativene var: 1.«*Alltid*», 2.«*Ofte*», 3.«*Sjelden*» og 4.«*Aldri*». Variabelen ble dikotomisert (dummykodet) til lav og høy økonomisk kapital, hvor svaralternativ 1 og 2 tilsvarer lav økonomisk kapital (0) og svaralternativ 3 og 4 tilsvarer høy økonomisk kapital (1). 11 prosent oppgir lav økonomisk kapital og 89 prosent oppgir høy økonomisk kapital. Fordelingen viser at vi med et slikt mål kun skiller ut det nedre sjikt på variabelen. Økonomisk kapital blir her vurdert som et relativt begrep, der elevene som opplever at de ikke har råd til å delta på fritidsaktiviteter på lik linje med sine jevnaldrende, regnes for å ha lav kapital. En svakhet med subjektive mål på økonomisk kapital er at barns opplevelse av familiens økonomi i ulik grad samsvarer med objektive inntektsmål (Kristoffersen 2008). Det antas at det er liten sannsynlighet for at barn fra familier med høy inntekt rapporterer at de har dårlig råd. Det er imidlertid flere barn fra familier med lav inntekt som likevel oppgir at familien har god råd (Hansen 2010). Dette forklares med at foreldrene oftest er villige til å strekke seg langt for at barna deres skal få ta del i det samme som vennene

(Hansen 2010). En annen faktor som må tas i betraktning, er at ungdommenes svar kan være påvirket både av den relative situasjonen i nærmiljøet der de bor, forventninger og sinnstemning på undersøkelsestidspunktet (Seippel mfl 2011, Sletten 2010). Sletten (2010) viser likevel at det er en ikke ubetydelig effekt av fattigdom på deltagelse i sosiale fritidsaktiviteter også etter å ha kontrollert for ungdommenes sinnstemning.

Sammenhengen mellom opplevelsen av lav kapital (subjektiv) og mer objektive mål på familiens inntekt synes å være sterkere for eldre enn for yngre barn (Kristoffersen 2008). Et subjektivt mål på økonomisk kapital kan også fange opp andre dimensjoner i de unges liv enn de rent økonomiske (Sletten 2010, Sletten mfl. 2004). Når en lavinntektsgrense defineres, tas det ikke hensyn til hvorvidt husholdningen for eksempel har høye utgifter til bolig eller liknende. Dette betyr at en husholdning som per definisjon ikke er inntektsfattig, likevel kan ha store betalingsproblemer og oppleve at pengene ikke strekker til, altså oppleve subjektiv fattigdom (Ugreninov 2010).

Analyse

To multivariate logistiske regresjonsanalyser ble foretatt for å studere sosial ulikhet i rekruttering til og frafall fra den organiserte idretten. Analysene er gjennomført med SPSS, versjon 20. Kjønn, majoritets- og minoritetsbakgrunn, foreldrenes utdanning og økonomisk kapital er uavhengige variabler. Den første modellen (tabell 2) inkluderer både de som har deltatt eller deltar i organisert idrett og de som aldri har deltatt (N=1907), og sammenligner rekruttert (1) og ikke-rekruttert (0). Den andre modellen (tabell 3) inkluderer kun de som har deltatt eller deltar i den organiserte idretten (N=1738). Her sammenlignes frafall (1) med deltar fortsatt (0). I begge analysene ble det kontrollert for interaksjonsvariabler. Ingen interaksjonsvariabler ble inkludert i de endelige modellene.

I denne studien oppgir vi B-koeffisient og Oddsraten (OR). B-koeffisienten i logistisk regresjon gir informasjon om en sammenheng er positiv eller negativ (Eikemo og Clausen 2007). Oddsraten forteller hvor mange ganger større (eller mindre) oddsen for rekruttering eller frafall i idretten blir når den uavhengige variabelen øker fra 0 til 1. Jo nærmere 1 oddsraten ligger, desto svakere er sammenhengen (Skog 2007).

Resultater

Tabell 1 viser den prosentvise fordelingen i kategorier for ikke-rekruttert, frafalt og deltatt etter kjønn, majoritets- og minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk bakgrunn.

Tabell 1. Prosentvis fordeling på uavhengige variabler, samt prosentvis fordeling på manglende rekruttering til, frafall fra og deltagelse i den organiserte idretten for elever på første og andre trinn på videregående skole i Trondheim i 2009 (N=1907).

	Fordeling på uavhengige variabler	Manglende rekruttering	Frafall	Deltar	Total
Alle		8.9	49.2	41.9	100.0
Kjønn					
Jente	48.1 %	10.9	53.3	35.8	100.0
Gutt	51.9 %	7.0	45.5	47.6	100.0
Majoritets- og minoritetsbakgrunn					
Minoritet	3.7 %	26.8	39.4	33.8	100.0
Majoritet	96.3 %	8.2	49.6	42.2	100.0
Mor høyere utdanning					
Nei	48.2 %	10.1	53.5	36.3	100.0
Ja	51.8 %	7.7	45.2	47.1	100.0
Far høyere utdanning					
Nei	50.8 %	9.7	53.9	36.4	100.0
Ja	49.2 %	8.0	44.5	47.5	100.0
Økonomisk kapital					
Lav	11.0 %	9.5	57.1	33.3	100.0
Høy	89.0 %	8.8	48.3	43.0	100.0

Tabellen viser at det er relativt liten prosentvis forskjell med hensyn til rekruttering på tvers av kjønn og sosioøkonomisk status. For majoritets- og minoritetsbakgrunn stiller det seg annerledes, der 26,8 prosent av dem med minoritetsbakgrunn aldri har deltatt i den organiserte idretten, mot 8,2 prosent av dem med majoritetsbakgrunn. Det er også verdt å merke seg at frafallet blant majoritetsungdom er prosentvis større, slik at det er relativt liten forskjell når man sammenligner deltagelse for minoritets- og majoritetsungdom ved undersøkelsestidspunktet. For kjønn og sosioøkonomisk status er det relativt liten prosentvis forskjell med hensyn til rekruttering. Forskjellene blir imidlertid tydeligere for frafall og deltagelse.

Tabell 2 og 3 viser to logistiske regresjonsanalyser med henholdsvis *rekruttering* og *fracfall* som avhengige variabler.

Tabell 2. Multivariat logistisk regresjon av rekruttering til organisert idrett¹ for ungdom ved første og andre trinn i den videregående skolen i Trondheim i 2009 (N=1907).

	B (SE)	OR
Konstant	0.690 (.349)	2.00*
Kjønn		
Jente (ref.)		
Gutt	0.474 (.166)	1.61**
Majoritets- og minoritetsbakgrunn		
Minoritet (ref.)		
Majoritet	1.358 (.285)	3.89**
Mor høyere utdanning		
Nei (ref.)		
Ja	.230 (.190)	1.26
Fars utdanning		
Nei (ref.)		
Ja	.129(.191)	1.14
Økonomisk kapital		
Lav (ref.)		
Høy	-.032 (.257)	.97
Nagelkerke R²	.037	
Modell chi-kvadrat	32.0**	
Hosmer-Lemeshow	3.556, df = 7, p= .829	

* p<.05, ** p<.01, Cox & Snell R²=.017

¹Avhengig variabel har to verdier: rekruttert og ikke-rekruttert (referanseverdi).

Tabell 2 undersøker rekruttering til den organiserte idretten. Her er det kjønn og majoritets-/minoritetsbakgrunn som slår ut som signifikante forklaringsvariabler. Analysen viser at gutter har høyere sjanse for å bli rekruttert sammenlignet med jenter (OR=1,61). Videre har majoritetsungdom høyere sjanse for å bli rekruttert sammenlignet med minoritetsungdom (OR=3,89). Økonomisk kapital og foreldrenes utdanning har ikke innvirkning på rekruttering.

For å sette dette i perspektiv, kan vi regne om til sannsynligheter⁵ for rekruttering og isolere effekten av kjønn og majoritets- og minoritetsbakgrunn. Vi starter med et eksempel som tar utgangspunkt i en gutt med majoritetsbakgrunn, som kommer fra en familie der både mor og far har høy utdanning og høy økonomisk kapital. I et slikt eksempel er det hele 94,5 prosent sannsynlighet for at gutten er rekruttert til den organiserte idretten. For en jente med samme sosioøkonomiske bakgrunn synker sannsynligheten til 91,5 prosent. Selv om kjønn er enn signifikant forklaringsvariabel (for rekruttering), er det liten forskjell mellom gutter og jenter

med majoritetsbakgrunn. For å isolere effekten av majoritets- og minoritetsbakgrunn kan vi tenke oss en jente fra samme sosioøkonomiske bakgrunn som i de to foregående eksemplene, men med minoritetsbakgrunn. Sannsynligheten for at denne jenta rekrutteres til den organiserte idretten synker til 73,4 prosent. For en gutt med minoritetsbakgrunn er sannsynligheten 81,6 prosent for å bli rekruttert til idretten.

Tabell 3. Multivariat logistisk regresjon av frafall fra organisert idrett¹ for ungdom ved første og andre trinn i den videregående skolen i Trondheim i 2009 (N=1907).

	B (SE)	OR
Konstant	.928 (.316)	2.53**
Kjønn		
Jente (ref.)		
Gutt	-.491 (.099)	.61**
Majoritets- og majoritetsbakgrunn		
Minoritet (ref.)		
Majoritet	.142 (.290)	1.15
Mor høyere utdanning		
Nei (ref.)		
Økonomisk kapital (høy)		
Ja	-.253 (.113)	.78*
Far høyere utdanning (1 = med høyere utdanning)		
Nei (ref.)		
Ja	-.353 (.113)	.70**
Økonomisk kapital		
Lav (ref.)		
Høy	-.371 (.162)	.69 *
Nagelkerke R²	.044	
Modell chi-kvadrat	57.9**	
Hosmer-Lemeshow	2.495, df = 6, p= .869	

* p<.05, ** p<.01, Cox & Snell R²=.033

¹Avhengig variabel har to verdier: Frafall og deltar. Deltar er referanseverdi.

Analyseresultatene i tabell 3 er basert på de respondentene som har blitt rekruttert til organisert idrett, og tabellen viser forholdet mellom deltakelse og frafall. Kjønn er signifikant i denne modellen også, og gutter har mindre sjanse for frafall enn jenter (OR=0,61). Variabelen majoritets- og minoritetsbakgrunn er derimot ikke signifikant, noe som forteller oss at mønstret for frafall er likt på tvers av bakgrunn. Videre viser modellen at foreldrenes utdanning og økonomiske kapital har innvirkning på de unges frafall fra idretten. Unge som har foreldre med høyere utdanning har lavere sjanse for å avslutte sin deltakelse (OR=0,78 og OR=0,70 for

henholdsvis mors- og far utdannelse). Videre har unge fra familier med høy økonomisk kapital lavere sjanse for å falle i fra idretten sammenlignet med unge fra familier med lav økonomisk kapital (OR=0,69).

I denne modellen ønsker vi å isolere effekten av kjønn og sosioøkonomisk bakgrunn gjennom beregning av sannsynligheter for frafall. En jente med majoritetsbakgrunn fra en familie med lav sosioøkonomisk bakgrunn har 74,5 prosent sannsynlighet for frafall. Til sammenligning har en jente med majoritetsbakgrunn og høy sosioøkonomisk bakgrunn, 52,3 prosent sannsynlighet for frafall. For å isolere effekten av kjønn tar vi utgangspunkt i en gutt med majoritetsbakgrunn og høy sosioøkonomisk bakgrunn, som bare har 40,2 prosent sannsynlighet for frafall.

Diskusjon

Resultatene i denne studien viser at kjønn, majoritets-/minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk status er relevante dimensjoner for å forstå ulikhet i ungdoms deltagelse i, rekruttering til og frafall fra organisert idrettsaktivitet i Trondheim. Hvorvidt ulikheten kommer til uttrykk gjennom skjev rekruttering eller skjevt frafall er imidlertid forskjellig for de tre dimensjonene. Ulik deltagelse mellom kjønnene er et resultat av både ulik rekruttering og frafall, hvor gutter har større sjanse enn jenter for å bli rekruttert, mens jenter som er rekruttert samtidig, har større sjanse for frafall. Ulik rekruttering er den avgjørende forskjellen i deltakelse mellom ungdom med henholdsvis minoritets- og majoritetsbakgrunn. Ungdom med minoritetsbakgrunn har lavere sjanse for å starte med organisert idrettsaktivitet, men når de først er rekruttert, er frafallsmønsteret likt som for majoritetsungdom. Sosioøkonomisk status ser ikke ut til å ha betydning for hvorvidt ungdommene er rekruttert til den organiserte idretten, men er viktig for å forstå frafall. Unge fra familier med lav sosioøkonomisk status har større sjanse for å slutte med organisert idrett tidlig, sammenlignet med ungdom som kommer fra familier med høy sosioøkonomisk status.

Er den organiserte idretten i Trondheim tilpasset jenters ønsker?

Idretten har i mange år arbeidet for å øke antall aktive jenter i idretten (Fasting og Sand 2009). I Norge og andre vestlige land er det en klar tendens til at jentene i økende grad er blitt med i organisert idrettsaktivitet (Laakso mfl. 2008, Seippel mfl.

2011). En norsk studie (Strandbu og Sletten 2011) rapporterer at forskjellen mellom antall jenter og gutter i organisert idrett er liten. I vårt utvalg fant vi derimot at kjønn har betydning for deltagelse. Større andel gutter enn jenter har blitt rekruttert til den organiserte idretten i Trondheim. Dessuten har flere jenter enn gutter falt fra idretten. Dette samsvarer godt med andre nasjonale- og internasjonale studier på området (Laakso mfl. 2008, Strandbu og Bakken 2007, Vilhjalmsson og Kristjansdottir 2003, Wagnsson 2009). Selv om det rekrutteres færre jenter enn gutter til idretten, er hovedfunnet at de aller fleste er med i idretten i en kortere eller lengre periode. Når vi isolerer effekten av kjønn og sammenligner gutter og jenter med majoritetsbakgrunn fra samme sosioøkonomiske sjikt, er det svært sannsynlig at gutter og jenter blir rekruttert til den organiserte idretten i Trondheim (henholdsvis 94,5 prosent for guttene og 91,5 prosent for jentene).

Idretten har i Norge, som i andre vestlige land, vært dominert av menn (Fasting og Sand 2009, Laberge 1995) og har som organisasjon blitt assosiert med en form for maskulinitet som kan være vanskelig for jenter og kvinner å finne seg til rette i (Fasting 2007). Det kan eksistere større forventninger om at gutter skal delta i organisert idrett (Scheerder mfl. 2005), og det kan tenkes at idrett fremdeles i større grad anses som en «gutteaktivitet» fremfor en «jenteaktivitet» (Laakso mfl. 2008). NIF har en tydelig målsetting om å utjevne forskjellene mellom kjønn i den organiserte idretten. Et mål i forhold til ungdomsidretten er derfor «å sørge for at flere velger å være aktive innenfor organisert idrett, ved at alle møter et inkluderende og variert aktivitetstilbud» (NIF 2011). Hvis man utelukkende ser på rekruttering, tyder resultatene våre på at de fleste gutter og jenter rekrutteres til den organiserte idretten i Trondheim. Dette er et godt utgangspunkt for å utjevne forskjellene mellom kjønnene. I samsvar med tidligere studier er forskjeller mellom kjønn tydeligere når det gjelder frafall (Krange og Strandbu 2004, Sletten 2003). Dette kan tolkes som om at jentene, med økende alder, ikke finner seg til rette i den organiserte idretten i like stor grad som guttene. Dermed blir det nærliggende å spørre om tilbudet i de lokale idrettslagene er tilstrekkelig variert til å gi likeverdige alternativ for jenter og gutter.

Unge med minoritetsbakgrunn blir værende i idretten

Den organiserte idretten i Norge har siden 1990-årene hatt et tydelig mål om å integrere mennesker med innvandrerbakgrunn til den organiserte idretten, med et

spesielt fokus på barn og unge. Resultatene fra vår studie viser likevel at unge med minoritetsbakgrunn i mindre grad enn unge med majoritetsbakgrunn, rekrutteres til idretten i Trondheim. Dette funnet samsvarer både med en studie av ungdom i Oslo (Strandbu og Bakken 2007) og en landsrepresentativ undersøkelse (Krange og Strandbu 2004). I vårt utvalg var 73,2 prosent av minoritetsungdommene og 91,2 prosent av majoritetsungdommene rekruttert til idretten. Sammenlignet med de overnevnte studiene er rekrutteringsandelen i Trondheim høyere for både majoritets- og minoritetsungdom. For eksempel viste resultatene til Strandbu og Bakken (2007) en rekrutteringsandel på 73,0 prosent for majoritetsungdom og 50,0 prosent for minoritetsungdom.

Våre tall indikerer at gutter med minoritetsbakgrunn har noe høyere sannsynlighet for å ha blitt rekruttert til idretten sammenlignet med jenter med minoritetsbakgrunn. Den svakere rekrutteringen av unge med minoritetsbakgrunn i Trondheim synes likevel å være tydelig for begge kjønn. Dette avviker fra tidligere forskning som har vist en mer markant forskjell mellom minoritetsjenter og minoritetsgutter i andel som har blitt rekruttert til organisert idrettsaktivitet (Krange og Strandbu 2004, Strandbu og Bakken 2007). Vår inndeling i minoritet og majoritet samsvarer med Strandbu og Bakken (2007), mens Krange og Strandbu (2004) skiller mellom vestlige og ikke-vestlige minoritetsgrupper. Vårt datamateriale ga ikke mulighet for å gjøre en slik inndeling. Det kan tenkes at kjønn hadde fått større betydning dersom vi kunne gjort dette.

I våre analyser er det ikke forskjell mellom unge med minoritets- og majoritetsbakgrunn når det gjelder frafall. Dette samsvarer med Krange og Strandbu (2004) sine funn, men står i kontrast til Strandbu og Bakken (2007) sine resultater for ungdom i Oslo. Trondheim har en langt mindre andel ungdom med innvandrerbakgrunn enn Oslo. En mulig forklaring kan være at det er lettere å motvirke frafall i områder hvor andelen med minoritetsbakgrunn er lav. Resultatet i vår studie antyder at unge med minoritetsbakgrunn finner seg til rette i den organiserte idretten på lik linje med ungdom med majoritetsbakgrunn, dersom de bare blir rekruttert i første omgang. Dette bør sees i sammenheng med våre funn om manglende rekruttering av ungdom med minoritetsbakgrunn, og tidligere undersøkelser som viser at mange med minoritetsbakgrunn selv tar initiativ til deltagelse i organisert idrett (Strandbu 2002). At ungdom med minoritetsbakgrunn blir værende i idretten på lik linje med majoritetsungdom, kan dermed tolkes som et uttrykk for at man i stor utstrekning havner der som følge av reflekterte og selvstendige valg.

I vårt utvalg gjenspeiler ikke deltagelsen mangfoldet i samfunnet (NIF 2011), ettersom unge med minoritetsbakgrunn langt sjeldnere rekrutteres til idretten. Dette indikerer at NIFs overordnede mål om inkludering og lik tilgang til idrettsdeltakelse fortsatt ikke er nådd i Trondheim.

Utdanning og inntekt har betydning for frafall

Det har vært relativt lite fokus på betydningen av barn og ungdoms sosiale bakgrunn for deltagelse i idrett, ettersom det har vært antatt at velferdsstaten hindrer unge i å bli ekskludert fra organiserte fritidstilbud. Resultatene våre viser at sosioøkonomisk status har liten betydning for hvorvidt barn og unge rekrutteres til den organiserte idretten i Trondheim. Dette kan til dels forklares med at de økonomiske kostnadene ved å delta i organiserte idrettsaktiviteter er relativt lave fram til tolvårsalderen (Seippel mfl. 2011, Thorød 2012).

Både foreldrenes utdanning og økonomiske kapital har større betydning for frafall. De som har foreldre uten høyere utdanning og lav økonomisk kapital, ser ut til å falle fra idretten på et tidligere tidspunkt. Betydningen av sosioøkonomisk bakgrunn kommer tydelig frem i regresjonsanalysen, der resultatene viser at en jente fra en familie der hverken mor eller far har høyere utdanning, og med lav økonomisk kapital, har 74,5 prosent sannsynlighet for frafall. Selv om frafall er et generelt problem i organisert idrett er dette en høy sannsynlighet sammenlignet med tilfellet med en jente fra en familie med høyere utdanning og høy økonomisk kapital, hvor sannsynligheten for frafall er 52,3 prosent. Våre funn samsvarer dermed med studier som antyder at det skjer en viss utsiling fra idretten gjennom større frafall fra lavere sosiale sjikt (Sisjord 1993, Wagnsson 2009).

At sosioøkonomisk status ikke forklarer rekruttering, men frafall, kan nok delvis forklares med at deltagelse i organiserte idrettsaktiviteter blir mer kostbart jo lenger man er involvert og jo eldre barna blir (Seippel mfl. 2011, Thorød 2012). Det at foreldrenes utdanning i omtrent like stor grad som økonomisk kapital forklarte frafall, indikerer at det kan være flere faktorer enn rent økonomiske begrensninger som spiller inn. En forklaring kan være at foreldre med ulik sosioøkonomisk bakgrunn i ulik grad er opptatt av å tilrettelegge for barnas organiserte fritid (Lareau 2011).

Politisk har det vært fremhevet at barn og ungdom, uavhengig av familiens økonomi, bør kunne delta i organiserte aktiviteter (Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet 2011). NIF (2011–2015) har som mål at deltagelse fra underrepresenterte grupper skal økes ved at hindringer som begrenser enkelte gruppers deltagelse fjernes. I Trondheim har sosioøkonomisk status likevel betydning for de unges deltagelse i organisert idrett, som et resultat av at ungdom med lav sosioøkonomisk status i større grad faller fra idretten.

Oppsummering

Gjennom å ta hensyn til både rekruttering til og frafall fra idretten gir denne undersøkelsen et nyansert bilde av hvordan sosial ulikhet kommer til uttrykk i den organiserte idretten i Trondheim. De aller fleste i vårt utvalg har vært innom den organiserte idretten, noe som er et argument for at idretten i Trondheim på mange måter er svært vellykket med hensyn til rekruttering av barn og unge. I samsvar med tidligere undersøkelser tyder likevel våre funn på at det er et sprik mellom NIFs overordnede målsettinger og tilbudet som når ut til de unge (Friberg og Gautun 2007, Sisjord mfl. 2011).

Resultatene viser at jenter i mindre grad enn gutter rekrutteres til den organiserte idretten, og de som blir rekruttert, avslutter sin deltakelse tidligere enn gutter. Når det gjelder frafall, kan resultatet tolkes slik at jenter ikke finner seg til rette i idretten i samme grad som gutter. Disse funnene svarer til en mer tradisjonell oppfatning om at kjønn har betydning for deltagelse i idrett, og er dermed interessante sett i sammenheng med nasjonale studier som indikerer at det har skjedd en utjevning mellom gutter og jenter de senere år (Seippel mfl 2011, Strandbu og Sletten 2011). Resultatene understreker at fokuset på kjønn i idretten må opprettholdes og at tiltak knyttet til både rekruttering og frafall synes å være nødvendig.

I samsvar med tidligere forskning viser vår studie at minoritetsungdom er underrepresentert blant dem som rekrutteres til idretten. Sammenlignet med tidligere studier (Krange og Strandbu 2004, Strandbu og Bakken 2007) synes det likevel som om den organiserte idretten i Trondheim rekrutterer en høyere andel av ungdom med minoritetsbakgrunn sammenlignet med landet for øvrig. I motsetning til hva tidligere forskning har vist (Strandbu og Bakken 2007), er mønsteret for frafall i våre analyser omtrent likt for unge med minoritetsbakgrunn og unge

med majoritetsbakgrunn. En implikasjon av våre funn vil være å vie spesiell oppmerksomhet til rekruttering av barn og unge med minoritetsbakgrunn, da de som rekrutteres til idretten blir værende der på lik linje med majoritetsungdom. Resultatet må også tolkes i lys av at dette er en studie av ungdom i Trondheim. Sammenlignet med Oslo har Trondheim en lav andel med minoritetsbakgrunn, noe som kan forklare hvorfor mønstret for frafall er annerledes i dette utvalget enn i Oslo (Strandbu og Bakken 2007). Dette bør undersøkes nærmere.

Sosioøkonomisk bakgrunn har mindre betydning for rekruttering til idretten i vårt utvalg, men fremstår som en tydelig ulikhetsdimensjon i forhold til frafall fra idretten. Dette støtter opp om forskning som viser ulikhet i deltagelse i ungdomsalderen. Resultatene indikerer at for å utjevne forskjellene med hensyn til sosioøkonomisk bakgrunn, bør idretten sette inn tiltak for å holde på barn og ungdom som allerede er rekruttert.

De aller fleste barn og unge i Trondheim er med i den organiserte idretten på et eller annet tidspunkt, før de fleste avslutter sin deltagelse i løpet av ungdomsårene. Frafallet i seg selv trenger ikke være problematisk for de unge (Seippel 2005), men oppfattes som et problem av NIF fordi organisasjonen har som overordnet målsetting å gi et tilbud til alle. På tross av målsettingen, og til tross for et langvarig arbeid fra NIF for å utjevne denne typen ulikheter, viser denne undersøkelsen at sosial ulikhet fortsatt kommer til uttrykk i den organiserte idretten i Trondheim. Våre funn støtter i stor grad tidligere undersøkelser på feltet, og viser at idretten i Trondheim har mange av de samme utfordringene som andre byer og landet for øvrig. Gjennom å gjøre et klart skille mellom rekruttering og frafall, samt kontrollere for flere variabler som potensielt bidrar til ulikhet, har vi i tillegg tegnet et helhetlig bilde og fått frem interessante nyanser som bidrar til økt forståelse av sosial ulikhet i den organiserte idretten.

Begrensninger ved undersøkelsen

En klar svakhet med denne studien er den totale svarprosenten i UngHit-materialet på 51,3 prosent for første og andre trinn på videregående skole sett under ett. At om lag halvparten av elevene velger å ikke delta i undersøkelsen, åpner for skjevheter i utvalget. Denne problematikken aktualiseres ytterligere i våre analyser, som kun omfatter elever som har svart på alle aktuelle spørsmål, og dermed utgjør 38 prosent av populasjonen. Vi må derfor sette spørsmålsteget ved representativiteten, og være

på vakt mot skjevheter i utvalget. Ungdom med minoritetsbakgrunn og ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status er underrepresentert i våre analyser. En viktig årsak til underrepresentasjonen er at disse gruppene i større grad har unnlatt å svare på spørsmål som omhandler deltakelse i organisert idrett. Det er grunn til å tro at ungdom som ikke deltar i organisert idrett, i større grad enn ungdom som deltar, unnlater å svare på spørsmål som omhandler idrett. Om dette er tilfelle, kan ulikheter mellom minoritet og majoritet, og mellom lav og høy sosioøkonomisk status være større enn hva analysene tilsier. Det er med andre ord fare for at våre analyser underrapporterer ulikhet i rekruttering og frafall i forhold til disse ulikhetsdimensjonene.

I forhold til innvandringsbakgrunn må vi og ta hensyn til at denne studien ikke har hatt mulighet til å skille mellom minoritetsungdom med vestlig og ikke-vestlig bakgrunn. Dersom datamaterialet hadde tilatt et slikt skille, kunne vi potensielt ha fått en større forskjell mellom majoritet og minoritet (ikke-vestlig), på linje med Krange og Strandbu (2004).

Begrensningene ved denne undersøkelsen gir dermed grunn til å tro at våre analyser underrapporterer ulikhet i rekruttering og frafall for den organiserte idretten i Trondheim.

Litteratur

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2006). *Handlingsplan mot fattigdom. Vedlegg til St.prp. nr.1 (2006-2007) - Statsbudsjettet 2007*. Oslo: Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Barne-, likestillings og inkluderingsdepartement (2013). *Satsning på barn og ungdom. Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2013*. Oslo: Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet.

Brodersen, N. H., Steptoe, A., Boniface, D. R. & Wardle, J. (2007). Trends in physical activity and sedentary behaviour in adolescence: ethnic and socioeconomic differences. *British Journal of Sports Medicine*, 41(3), 140-144.

Delva, J., O'Malley, P. M. & Johnston, L. D. (2006). Racial/Ethnic and socioeconomic status differences in overweight and health-related behaviors among American students: National trends 1986 – 2003. *Journal of Adolescent Health*, 39(4), 536-545.

- Dollman, J. & Lewis, N. R. (2009). Interactions of socioeconomic position with psychosocial and environmental correlates of children's physical activity: an observational study of South Australian families. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 6, 56
- Dollman, J. & Lewis, N.R. (2010). The impact of socioeconomic position on sport participation among South Australian youth. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 13(3), 318-322.
- Eikemo, T. A. & Clausen, T. H. (2007). *Kvantitativ analyse med SPSS. En praktisk innføring i kvantitative analyseteknikker*. Trondheim: Tapir akademiske forlag.
- Elling, A., De Knop, P. & Knoppers, A. (2001). The social integrative meaning of sport: A critical and comparative analysis of policy and practice in the Netherlands. *Sociology of Sport Journal*, 18(4), 414-434.
- Elling, A. & Knoppers, A. (2005). Sport, gender and ethnicity: Practises of symbolic inclusion/exclusion. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(3), 257-268.
- Fasting, K. (2007). Idrett og kjønn: Krever likeverd ulik behandling? I Hompland, A. (red.): *Idrettens dilemmaer. Rapport fra forskningsprogrammet «Idrett, samfunn og frivillig organisering»*. Oslo: Akilles.
- Fasting, K. & Sand, T. S. (2009). *Kjønn i endring – en tilstandsrapport om norsk idrett*. Oslo: Akilles.
- Fløtten, T. (2009). *Barnfattigdom*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Friberg, J. H. & Gautun, H. (2007). *Inkludering av etniske minoriteter i frivillige organisasjoner og fotballag for barn og ungdom i Oslo*. Rapport nr. 16. Oslo: FAFO.
- Grey, M. A. (1992). Sports and immigrant, minority and Anglo relations in Garden City (Kansas) high school. *Sociology of Sport Journal*, 9(3), 255-270.
- Hansen, T. (2010). Barns opplevelse av familieøkonomien og egne materielle resurser. I Sandbæk M. & Pedersen, A. W. (red.): *Barn og unges levkår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000 - 2009. NOVA-rapport nr. 10/2010*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Høydahl, E. (2014). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Trondheim*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Ingebrigtsen, J. E. (2012). *Ungdomsidrett i endring. Tallenes tale om norsk ungdomsidrett 2006-2011*. Rapport nr. 1/2012. Trondheim: Senter for idrettsforskning, Samfunnsforskning AS.

- Ingebrigtsen, J. E. & Aspvik, N. P. (2010). *Barns idrettsdeltakelse i Norge – Litteraturstudie av barn i idretten*. Rapport nr. 2/2010. Trondheim: Senter for idrettsforskning, Samfunnsforskning AS.
- Jakobsson, B. T. & Engström, L. M. (2008). Vilka fortsätter? – vilka slutar? – förändringar? I idrottsvanor blant yngre tonåringar. *Svensk Idrottsforskning*, 17(4), 27-31.
- Jarvie, G. (2012). Sport, new division and social inequality. I Dagkas, S. & Armour, K. (red.): *Inclusion and exclusion through youth sport*. London: Routledge.
- Jekauc, D., Reimers, A. K., Wagner, M. O. & Woll, A. (2013). Physical activity in sports clubs of children and adolescents in Germany: Results from a nationwide representative survey. *Journal of Public Health*, 21(6), 505-513.
- Kjønniksen, L., Anderssen, N. & Wold, B. (2009a). Organized youth sport as a predictor of physical activity in adulthood. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 19(5), 645–654.
- Kjønniksen, L., Fjørtoft, I. & Wold, B. (2009b). Attitude to physical education and participation in organized youth sports during adolescence related to physical activity in young adulthood. A 10 year longitudinal study. *European Physical Education Review*, 15(2), 139–154.
- Johnston, L. D., Delva, J. & O'Mally, P. M. (2007). Sports participation and physical education in American secondary school. *American Journal of Preventive Medicine*, 33(4), 195-208.
- Kommunal- og regionaldepartementet (2004). *Mangfold gjennom inkludering og deltagelse. Ansvar og frihet. Stortingsmelding nr. 49 (2003-04)*. Oslo: Det kongelige kommunal- og regionaldepartement.
- Krange, O. & Strandbu, Å. (2004). *Ungdom, idrett og friluftsliv. Skillelinjer i ungdomsbefolkningen og endringer fra 1992 til 2002*. NOVA-rapport nr. 16/2004. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Kristofersen, L. B. (2008). Barns opplevelse av familieøkonomien og egne økonomiske ressurser. I Sandbæk M. (red.): *Barns Levekår. Familiens inntekt og barns levekår over tid*. NOVA-rapport nr. 7/2008. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Kristofersen, L. B. (2010). Fritid og sosial deltagelse. I Sandbæk, M. & Pedersen, A. W. (red.): *Barn og unges levekår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000-2009*. NOVA-rapport nr. 10/2010. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

- Laakso, L., Telama, R., Nupponen, H., Rimpelä, A. & Pere, L. (2008). Trends in leisure time physical activity among young people in Finland, 1977—2007. *European Physical Education Review*, 14(2), 139-155.
- Laberge, S. (1995). Toward an integration of gender into Bourdieu's concept of cultural capital. *Sociology of Sport Journal*, 12, 132-146.
- Lareau, A. (2002). Invisible inequality: Social class and childrearing in black families and white families. *American Sociological Review*, 67, 747-776.
- Lareau, A. (2011). *Unequal Childhood: Class, race and family life*. Berkeley: University of California Press.
- NIF (2007). *En åpen og inkluderende idrett. Idrettspolitisk dokument tingperioden 2007-2011*. Oslo: Akilles.
- NIF (2011). *Idretts glede for alle. Idrettspolitisk dokument tingperioden 2011-2015*. Sist lastet ned 14.05.2015 fra: <http://www.idrett.no/omnif/ipd/Documents/ipd.pdf>
- NIF (2013). *Årsrapport 2013*. Sist lastet ned 14.05.2015 fra: http://www.idrett.no/omnif/idrettsstyret/Documents/NIF%20Årsrapport%202013_LR.pdf
- Olds, T., Dollman, J. & Maher, C. (2009). Adolescent sport in Australia: Who, when, where and what? *ACHPER Health Lifestyle Journal*, 56(1), 11-16.
- Rangul, V., Holmen, T. L., Bauman, A., Bratberg, G. H., Kurtze, N. & Midthjell, K. (2011). Factors predicting changes in physical activity through adolescence: the young-HUNT study, Norway. *Journal of Adolescent Health*, 48(6), 616-624.
- Samdal, O., Bye, H. H., Torsheim, T., Birkeland, M. S., Diseth, Å. R., Fismen, A. S., Haug, E., Leversen, I., Wold, B. (2012). *Sosial ulikhet i helse og læring blant barn og unge. Resultater fra den landsrepresentative spørreskjemaundersøkelsen «Helsevaner blant skoleelever blant skoleelever. En WHO-undersøkelse i flere land»*. HEMIL-rapport nr. 2/2012. Bergen: HEMIL-senteret.
- Santos, M.P, Escuales, C. & Mota, J. (2004). The relationship between socioeconomic status and adolescents' organized and nonorganized physical activities. *Pediatric Exercise Science*, 16(3), 210-218.
- Scheerder, J., Vanreusel, B., Taks, M. & Renson, R. (2005). Social stratification patterns in adolescents' active sports participation behaviour: a time trend analysis 1969-1999. *European Physical Education Review*, 11(1), 5-27.
- Seippel, Ø. (2005). *Orker ikke, passer ikke, gidder ikke? Om frafallet i norsk idrett*. ISF-rapport nr. 3/2005. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Seippel, Ø., Strandbu, Å. & Sletten, M. A. (2011). *Ungdom og trening. Endring over tid og sosiale skillelinjer*. NOVA-rapport nr. 3/2011. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Sisjord, M. K. (1993). *Idrett og ungdomskultur. Bø-ungdom i tall og tale*. Doktorgradsavhandling. Oslo: Norges Idrettshøgskole.

Sisjord, M. K., Fasting, K. & Sand, T. S. (2011). Inkludering av ungdom med minoritetsbakgrunn i NIF-organisert idrett. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 11(2), 71-92.

Skog, O. J. (2007). *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Sletten, M. A. (2003). *Ungdomsundersøkelsen i Stavanger 2002. Hva gjør de? Hva vil de?* NOVA-rapport nr. 3/2003. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Sletten, M. A. (2010). Social cost of poverty; leisure time socializing and subjective experience of social isolation among 13-16-year-old Norwegians. *Journal of Youth Studies*, 13(3), 291-315.

Sletten, M. A., Fløtten, T. & Bakken, A. (2004). Vennskapets pris - fattigdom og sosial isolasjon i ungdomstida. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 4(2), 55-76.

Stalsberg, R. & Pedersen, A. V. (2010). Effects of socioeconomic status on physical activity in adolescents: a systematic review of the evidence. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 20(3), 368-383.

Strandbu, Å. (2002). Idrettens betydning som flerkulturell integrasjonsarena. I Seippel, Ø. (red): *Idrettens bevegelser: sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. Oslo: Novus forlag.

Strandbu, Å. & Bakken, A. (2007). *Aktiv Oslo-ungdom: En studie av idrett, minoritetsbakgrunn og kjønn*. NOVA-rapport nr. 2/2007. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Strandbu, Å. & Sletten, M. A. (2006). Sports participation among minority youth – different patterns for boys and girls? I Strandbu, Å: *Idrett, kjønn, kropp og kultur. Minoritetsjenters møte med norsk idrett*. NOVA-rapport nr. 6/2006. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Strandbu, Å. & Sletten M. A. (2011). «Du skal se en vakker dag når hun gutten når». Kjønnforskjeller i norsk ungdoms treningsvaner og idrettsdeltagelse. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 11(2), 93-113.

Telemarksforskning (2013). *Norsk idrettsindeks, 2012. Noen resultater fra storbyene*. Sist lastet ned 14.05.2015, fra:

<http://www.telemarksforskning.no/publikasjoner/filer/2381.pdf>

Thorød, A. B. (2008). Sosial eksklusjon. I Sandbæk, M (red.). *Barns levekår. Familiens inntekt og barns levekår over tid*. NOVA-rapport nr. 7/2008. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Thorød A. B. (2012). Er det for dyrt? Om barns deltagelse og valg av organiserte fritidsaktiviteter når familiens økonomi er svak. *Fontene forskning*, 8(1), 19-31.

Torsheim, T., Leversen, I. & Samdal, O. (2007). Sosial ulikhet i ungdoms helse: Er helseatferd viktig? *Norsk Epidemiologi*. 17(1), 79-86.

Trondheim kommune (2011). *Levekår 2011: Rapport om levekår i Trondheim*. Sist lastet ned 14.05.2015 fra: <https://www.trondheim.kommune.no>

Ugreninov, E. (2010). Materiel levestandard. I Sandbæk, M. & Pedersen, A. W. *Barn og unges levekår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000 - 2009*. NOVA-rapport nr. 10/2010. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Vilhjalmsson, R. & Kristjansdottir, G. (2003). Gender differences in physical activity in older children and adolescents: the central role of organized sport. *Social Science & Medicine*, 56(2), 363-374.

Wagnsson, S. (2009). *Föreningsidrott som socialisationsmiljö. En studie av idrottens betydelse för barns och ungdomars psykosociala utveckling*. Doktoravhandling. Karlstad: Karlstad University Studies.

Walseth, K. (2011). Minoritetsjenter i idretten – status og utfordringer. I Hanstad, D. V. (red.). *Norsk Idrett, Indre spenning og ytre press*. Oslo: Akilles.

Walseth, K. & Fasting, K. (2004). Sport as a means for integrating minority women. *Sport in Society*, 7(1), 109-129.

White, P. & McTeer, W. (2012). Socioeconomic status and sport participation at different developmental stages during childhood and youth: Multivariate analyses using Canadian national survey data. *Sociology of Sport Journal*, 29(2), 186-209.

Summary

Social inequality and organized sports among youth in Trondheim

Social inequalities among youth in organized sports have been observed in Norway and in several other countries. In this article, we examine whether the participation in organized sport is socially stratified according to gender, majority- and minority background, and socioeconomic status. The main question is how social inequalities are reflected in enrollment to and withdrawal from sports. The results show gender differences in enrollment to and withdrawal from organized sports. For majority- and minority youth, inequalities in enrollment to sport are evident. However, when first enrolled, majority- and minority youth withdraw from sports in similar fashion. Socioeconomic status is an important predictor of withdrawal from organized sports among youth, but have no impact on enrollment. The results are discussed in light of the “Sports for All” policy, to which equal opportunities for all and sports as a socially inclusionary activity are essential aims. The analyses are based on the *Youth study (UngHiT)* from Trondheim, collected in 2009 (N=1907).

Noter:

¹ Quest Back er en tjeneste for online spørreundersøkelser for å samle inn data.

² Skoleporten.no har et verktøy der man kan lage egne rapporter basert på tall fra Utdanningsdirektoratet. Relevante rapporter ble lastet ned 22.01.2015.

³ Kommuneprofilen.no har et verktøy der man kan lage egne rapporter basert på tall fra SSB. Relevante rapporter ble lastet ned 22.01.2015.

⁴ Tallene ligger ikke offentlig tilgjengelig, men ble bestilt fra SSB i forbindelse med denne artikkelen.

⁵ Å omgjøre Logit til sannsynlighet er ofte mest forståelig ettersom verdiene havner innenfor 0 og 100%. I praksis gjøres dette ved å sette inn relevante verdier i regresjonsligningen for å finne Logit, som igjen transformeres til sannsynlighet med formelen $P=1/(1+e^{-L})$. Se f.eks. Eikemo og Clausen (2007) for en mer utførlig beskrivelse.